

УДК 811.124'04:82-13
DOI: 10.26565/2227-1864-2020-85-08

Граматичні архаїзми у новолатинській поезії України ранньомодерного періоду: інваріантність форм та функцій

Оксана Миколаївна Коцкій

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
загального мовознавства, класичної філології та неоеелліністики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(вул. Володимирська, 64/13, Київ, 01601, Україна);
e-mail: oksanakoshchii@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-7764-6684>

У статті досліджується вживання граматичних архаїзмів у новолатинському поетичному тексті на матеріалі історичної поеми Симона Пекаліда *De bello Ostrogiano* (Краків, 1600), що послідовно відображає одну з найважливіших властивостей поетичного мовлення – реалізацію фонетико-граматичних та лексико-словотвірних можливостей мовної системи і наочно показує динамічний характер мовних елементів на усіх рівнях латинської мови. Визначається, що основними чинниками, які вплинули на вживання граматичних архаїзмів, були метричні вимоги та стилістичні канони античного епосу.

Ранньомодерна латинська мова, яка мала гнучку мовну систему зі збереженою від класичної латини граматичною основою, у силу тих функцій, які вона виконувала у поетичній сфері, характеризувалася значною варіантністю мовної структури, зумовленою наявністю елементів різночасового походження. Належна до пасивного словникового запасу мови архаїчна лексика у більшості випадків була стилістично маркованою і нерідко переходила в розряд традиційно-поетичної. Традиція епічного жару та стилістична диференціація різних варіантів мовлення передбачала наявність у епічному тексті певної кількості архаїчних морфологічних форм, внаслідок чого в латинській мові виникла стилістична диференціація флексій-дублетів, один з яких був архаїчним.

Функціонування архаїчних форм у новолатинському поетичному тексті має подвійний характер: як мовна одиниця архаїзми займають своє особливе місце в межах синхронічних відношень, але як стилістична одиниця вони декодуються згідно з другою, більш ранньою системою літературної мови. Використання різночасових морфологічних форм пов'язане з їх поетичною функцією у мові, яка упродовж віків поступово виробляла певні стилістичні норми у вживанні граматичних форм.

Ключові слова: граматичні архаїзми, морфологічна варіантність, новолатинська література, поетичний текст, ранньомодерна латинська мова, *De bello Ostrogiano*

Коцкій О. Н. Грамматические архаизмы в новолатинской поэзии Украины раннемодерного периода: инвариантность форм и функций

В статье исследуется употребление грамматических архаизмов в новолатинском поэтическом тексте на материале исторической поэмы Симона Пекалида *De bello Ostrogiano* (Краков, 1600), что последовательно отображает одно из важнейших свойств поэтической речи – реализацию фонетико-грамматических и лексико-словообразовательных возможностей языковой системы и наглядно показывает динамичный характер языковых элементов на всех уровнях латинского языка. Определяется, что основными факторами, которые повлияли на употребление грамматических архаизмов, были метрические требования и стилистические каноны античного эпоса.

Латинский язык раннемодерного периода, с гибкой языковой системой и унаследованной от классической латыни грамматической основой, в силу своих функций, выполняемых в поэтической сфере, характеризовался значительной вариативностью языковой структуры, обусловленной наличием элементов разновременного происхождения. Архаическая лексика, принадлежащая пассивному словарному запасу языка, в большинстве случаев была стилистически маркированной и нередко переходила в разряд традиционно поэтической. Традиция эпического жанра и стилистическая дифференциация различных вариантов речи предполагала наличие в эпическом тексте определенного количества архаичных морфологических форм, в результате чего в латинском языке возникла стилистическая дифференциация флексий-дублетов, один из которых был архаичным.

Функционирование архаичных форм в новолатинском поэтическом тексте имеет двоякий характер: как языковая единица архаизмы занимают особое место в пределах синхронических отношений, но как стилистическая единица они декодируются согласно второй, более ранней системе литературного языка. Использование разновременных морфологических форм связано с их поэтической функцией в языке, который на протяжении веков постепенно формировал определенные стилистические нормы в употреблении грамматических форм.

Ключевые слова: грамматические архаизмы, морфологическая вариантность, новолатинская литература, поэтический текст, раннемодерный латинский язык, *De bello Ostrogiano*

Koshchii O. Grammatical Archaisms in the New Latin Poetry of Ukraine of the Early Modern Period: the Invariance of Forms and Functions

The article examines the use of grammatical archaisms in the New Latin poetic text based on the historical poem by Simon Pekalid *De bello Ostrogiano* (Krakow, 1600). It consistently reflects one of the most important properties of poetic speech – the implementation of phonetic-grammatical and lexical-word-formation capabilities of the language system and it clearly shows the dynamic nature of language elements at all levels of Latin. It is determined that the main factors that influenced the adoption of grammatical archaisms were the metric requirements and stylistic canons of the ancient epic.

Due to the functions performed in the poetic sphere, the early modern Latin, which owes a flexible language system with a grammatical basis preserved from classical Latin, was characterised by significant variability of the language structure due to the presence of elements of different origin. Belonging to the passive vocabulary of the language, in most cases archaic vocabulary was stylistically marked and it often passed into the category of traditionally poetic. The tradition of the epic genre and the stylistic

differentiation of various variants of speech suggested the presence in the epic text of a certain number of archaic morphological forms, as a result of which the stylistic differentiation of inflections-doublets arose in Latin, one of which was archaic.

The functioning of archaic forms in the New Latin poetic text has a dual character: as a linguistic unit, archaisms occupy a special place within synchronous relations, but as a stylistic unit they are decoded according to the second, i.e. earlier system of literary language. The use of multi-temporal morphological forms is associated with their poetic function in the language, which has gradually produced certain stylistic norms in the use of grammatical forms over the centuries.

Keywords: Early Modern Latin, grammatical archaisms, morphological variation, New Latin literature, poetic text, *De bello Ostrogiano*

Мова на кожному з етапів свого розвитку характеризується станом динамічної рівноваги між тенденціями до збереження мовних правил і тенденціями до змін, тобто становить нерозривну єдність стійкого і змінного, статичного і динамічного [6, с. 375]. Така динамічна рівновага забезпечується варіативністю мовних елементів і мовних засобів і є наслідком мовної еволюції, адже у мові на кожному історичному етапі поряд зі старими елементами співіснують нові.

Актуальність дослідження граматичних архаїзмів у новолатинському поетичному тексті мотивується відсутністю спеціальних мовознавчих праць, об'єктом аналізу яких є мова новолатинського поетичного тексту [4, с. 247–357], та необхідністю відтворення цілісної картини функціонування латинської літературної мови у ранньомодерний період. Зважаючи на специфіку поетичного тексту як особливої форми комунікації зі своїми мовними законами та нормами, дослідження особливостей новолатинського тексту має наукову цінність не лише у теоретичному, а й у практичному аспектах, оскільки мова новолатинської літератури не описана у традиційних граматиках з латинської мови і часто становить труднощі при перекладі.

Дослідження статичних і динамічних особливостей ранньомодерної латини видається досить актуальним і у порівнянні з твердженнями дослідників [2; 4; 15; 16; 17; 18], які наголошують на помітних відмінностях тогочасної латини залежно від регіону і часу, і вказують на важливість і необхідність лінгвістичного дослідження латинськомовної писемної культури. Граматична система латинської мови на всіх етапах розвитку була насичена новими і старими елементами, що свідчило про досить довгий шлях розвитку мови, тому дослідження хронологічного спектру граматичних особливостей мови новолатинської літератури допоможе збагнути сферу граматичних можливостей мови, яку вони представляють.

Метою дослідження є з'ясування особливостей і основних тенденцій у вживанні граматичних архаїзмів у новолатинському поетичному тексті на матеріалі латинськомовної поеми Симона Пекаліда *De bello Ostrogiano* (Краків, 1600) [4, с. 261–269; 11, с. 157–188; 14]. Мета зумовила реалізацію завдання: з'ясувати причини і виявити зовнішні та внутрішні чинники, які вплинули на появу вказаних

особливостей, оскільки структура латинської мови у вказаний період зазнавала поступових змін на всіх її рівнях.

Предметом дослідження є вживання граматичних архаїзмів, інваріантність їх форм та функцій у новолатинському поетичному тексті. Морфологічна варіантність, незважаючи на уніфікацію флективної парадигми більшості частин мови, є ознакою латинської літературної мови і послідовно відображає одну з найважливіших властивостей поетичного мовлення – реалізацію фонетико-граматичних та лексико-словотвірних можливостей мовної системи, а також наочно показує динамічний характер мовних елементів на усіх рівнях латинської мови.

Латинська мова ранньомодерного періоду не була сталою єдністю, вона засвоювалася через вивчення пізньолатинської граматики і шляхом наслідування класичних авторів. Дослідження тогочасної мовно-культурної ситуації дає можливість уявити тогочасну латину як віртуальну цілісність, своєрідну «*Res publica Litteraria*» [13, с. 11]. Існувала мовна традиція без мовної спільноти і безперервності сприйняття, вирішальним був високий ступінь індивідуального засвоєння, який полягав у свідомому наслідуванні зразкових античних авторів (*imitatio antiquorum*) [15, с. 80–91], підкорення індивідуальної творчості літературній традиції.

Для ранньомодерної латини, яка мала гнучку мовну систему з міцною, збереженою від класичної латини граматичною основою, був характерним фонетико-морфологічний еkleктизм, зумовлений наявністю великої кількості варіантів різночасового походження. Серед варіантів, зафіксованих у тексті новолатинської поеми, можна виділити групу слів, стилістично зумовлену поетичним мовленням, – архаїзми, характерні для мови творів римських поетів-класиків.

Традиція епічного жанру та стилістична диференціація різних варіантів мовлення, започаткована ще Квінтом Еннієм [1, с. 8, 17], передбачала наявність у епічному тексті певної кількості архаїчних форм, яку можна пов'язати з традицією епічного жанру, оскільки архаїзми є важливим компонентом лексики високого стилю взагалі. В епічній поезії застарілі слова зустрічаються частіше, певна частина архаїзмів зберігається надовго у високому стилі, а самі слова стають «поетичними» і фіксуються практично в усіх класичних латинськомовних поетів. Належна до пасивного словникового запасу мови архаїчна лексика у більшості випадків є стилістично

маркованою, тому вона нерідко переходить у розряд традиційно-поетичної.

Стилістична специфіка архаїзмів полягає і в тому, що вони передбачають особливий код (спільний для автора і читача), який характеризується усвідомленням минулих етапів розвитку мови. Коли в контекст вводяться форми, характерні для більш раннього етапу розвитку мови, вони створюють контраст, який приваблює увагу читача [5, с. 73]. Тому функціонування архаїчних форм у новолатинському поетичному тексті має подвійний характер: як мовна одиниця архаїзми займають своє особливе місце в межах синхронічних відношень, але як стилістична одиниця вони декодуються згідно з другою, більш ранньою системою літературної мови.

У тогочасних епічних творах вживання архаїзмів відбувається не тільки на засадах простого наслідування форми чи змісту, а також до певної міри є літературною грою і діалогом з попередніми текстами. Архаїзми належать до тих текстотворчих засобів епіки, які підсилюють смислову домінанту повідомлюваного: коли автор використовує готову мовленнєву модель із античного епічного арсеналу, він, посиляючись на попередній досвід *auctores probati*, додає авторитетності своїм словам.

Архаїчні форми, які досить часто фіксуються у латинських поетичних джерелах класичного періоду і які, як правило, є традиційними маркерами латинського поетичного мовлення, поряд з нормативними формами використовуються і в мові новолатинської поеми. Наприклад: *duella* і *bella*, яке виникло в результаті випадіння *ū* у початковій групі *dū* із наступним переносом лабіальності на попередній приголосний (*dū* > *b*); *caussa* і *causa* (результат спрощення гемінат); *Mavors* і *Mars* (наслідок випадіння інтervoкального *-v-* і наступної контракції голосних), *ast* і *at* (спрощення у кінцевих групах приголосних).

При аналізі латинськомовних поетичних творів вчені завжди звертали увагу на велику кількість різночасових морфологічних дублетів, наявність яких у більшості випадків пояснювалась метричними причинами. Панхронічне твердження про метричну складову, як основну причину вживання великої кількості морфологічних дублетів, підтверджується численними дослідженнями [7; 8] історії гекзаметра і формульного стилю поем. У мові поетичного жанру пріоритет найчастіше належить саме формальним характеристикам словоформи, її зручності для даного поетичного розміру [7, с. 285].

Традиція епічного жанру та стилістична диференціація різних варіантів мовлення, передбачала наявність у епічному тексті певної кількості архаїчних морфологічних форм, дублетів, лексичних і синтаксичних синонімів.

Так, в латинській мові з метою нормалізації морфології виникла стилістична диференціація флексій-дублетів, один з яких був архаїчним.

Труднощі пристосування мови до віршового ритму гекзаметра і закріплення метрично зручних флексій за різними ритмічними позиціями, спонукали автора новолатинської поеми використовувати всю різноманітність синонімічних морфем. Серед стилістично і метрично диференційованих флексій-дублетів, один з яких був архаїчним, найхарактернішими є такі:

1) Вживання дублетної флексії *-um* і *-arum/-orum* родового відмінка множини іменників I-II відміни. Закінчення родового відмінка множини *-um* < **-ōm*, яке фіксується у текстах архаїчного періоду класичної латинської мови було замінено на характерний для займенникової відміни новотвір **-sōm*, який внаслідок приєднання до основи *-a* (іменників I відміни), ротацізму та звуження *ō* перетворився у формант *-arūm*. Так, у мові класичної латинської поезії генетив множини іменників I відміни чоловічого роду, як правило, запозичених із грецької мови патронімів на *-es*, та деяких етнонімів на *-cola* і *-gena* міг мати закінчення *-um* замість *-arum*. Така ж особливість фіксується і в мові новолатинської поеми, наприклад: *Graiuenum* (II.237) = *Graiuenarum*.

На відміну від іменників з основою на *-a* (I відміни) індоєвропейське закінчення **-ōm* (= лат. *-um*) родового відмінка множини у системі парадигм іменників з основою на *-o* (II відміни) зберігалось довше, зокрема у ранній латині. Пізніше, з III ст. до н.е., за аналогією до іменників I відміни його витіснило закінчення *-orūm*, а форми на *-ūm* вживались як архаїзм у юридичних та сакральних текстах [8, с. 203; 9, с. 123].

У класичній латинській мові родовий відмінок множини іменників II відміни (як правило на позначення міри чи грошей) міг іноді допускати подвійну флексію *-um* і *-orum*, таку ж паралельність флексій, але тільки в мові поезії [3, с. 184] могли мати й деякі інші іменники. Свідчення останнього явища ми знаходимо і в мові новолатинської поеми, наприклад: *divum* (II.235) = *divorum*; *virum* (I.199) = *virorum*; *deum* (I.223) = *deorum*; *equum* (II.310) = *equorum*.

Таким чином, відзначимо, що флексія *-um*, яка у мові новолатинської поеми виступає паралельно з *-orum*, у мові поезії репрезентує окреме дублетне закінчення, часто вживане, як правило, з метричних міркувань. На користь останнього твердження свідчать зафіксовані в тексті досліджуваної поеми випадки паралельного вживання нормативних форм від тих самих іменників, наприклад: *virorum* (I.186); *equorum* (I.175).

2) Використання подвійної флексії *-i* та *-ii* іменників II відміни. У класичній латинській мові іменники II відміни на *-ium* у родовому відмінку однини, як правило, мали закінчення *-ii*, але в мові поезії [10, с. 47] часто зберігалось закінчення *-i*, яке аж до епохи Августа [8, с. 203] було питомим закінченням родового відмінка іменників з основою

на *-o-* і зокрема *-io-* (графічне відображення *-ii* було введено пізніше під впливом аналогії). Приклади дотримання такої традиції ми знаходимо і в аналізованому новолатинському джерелі, наприклад: *oti = otii, ingeni = ingenii* тощо. Така можливість використання звичайних і стягнених форм традиційно використовувалась у мові класичної латинської поезії, як правило, у різних метричних позиціях.

Паралельні форми відмінкової парадигми в класичній латинській мові мав також іменник *deus*, зокрема, у номінативі множини він міг мати форми *dei, di* і *dii*. Форма *di* внаслідок випадіння інтервокального *-v-* та наступної контракції виникла з *divi* < **deivei*; *dei* була утворена під дією аналогії від *deus*; *dii* було штучним утворенням, рекомендованим граматики задля збереження двоскладовості форми [3, с. 209]. Форми *di* і *dii* фіксуються зокрема і в тексті новолатинської поеми: *di* (I.618) і *dii* (IV.64). Факт використання таких дублетних морфологічних форм красномовно свідчить на користь метричної домінанти в їх вживанні.

3) Вживання архаїчної і нормативної форми *queis* (*quis*) і *quibus*. Залежно від метричних міркувань у тексті новолатинської поеми вживається архаїчна і нормативна форми *queis* і *quibus* датива/аблятива множини відносного і неозначено-питального займенника *qui, quae, quod* і *quis, quid*. Форма *queis* (< *queis* < **quois*), яка виникла під впливом іменників I-II відміни, ще в класичний період історії латинської мови перейшла з розряду архаїчної лексики в розряд лексики поетичної. У такій же функції вона виступає і в новолатинських текстах як своєрідний стилістичний маркер літературної мови. Наприклад: *Inde sit, ut rerum, noster quibus indiget usus...* (I.111); *...Queis varios tellus depingit laeta colores.* (I.170). У тексті новолатинської поеми, як і в інших новолатинських джерелах, з метою уникнення плутанини і отожднення з пом. sg. чоловічого роду (*quis*), замість *quis* традиційно використовувалась форма *queis*.

4) Використання флексій-дублетів третьої особи множини: *-ēre, -ērunt* і *-ērunt*. Одним з елементів стилістичної диференціації (на рівні морфології) у класичній латинській мові було закінчення третьої особи множини перфекта активного стану *-ere* замість *-erunt*. Система особових закінчень латинського перфекта, зумовлена його подвійним характером як наслідком поєднання у ньому індоєвропейського перфекта і аориста, містить дублетні форми різного походження, які з'явилися унаслідок новотворів та змішання форм.

Найбільш розгалуженою була система флексій-дублетів третьої особи множини: *-ēre, -ērunt* і *-ērunt*, що фіксувалось вже в ранній латині. Найдавнішим закінченням було *-ēre*, яке,

ймовірно [9, с. 202], продовжувало закінчення індоєвропейського перфекта **-er* з часткою **-i* так званих «первинних закінчень» [3, с. 127; 9, с. 183]. Флексія *-ērunt*, яка довгий час зберігалась лише в розмовній мові [8, с. 205] (внаслідок переваги над нею флексії *-ērunt* і її закріплення в літературній мові), виникла шляхом поєднання морфем *-is* [9, с. 201; 10, с. 249] із «вторинним» закінченням **-ont*: **-īsont* > **-ēront* > *-ērunt*. Закінчення *-ērunt* є контамінацією двох попередніх (*-ēre* і *-ērunt*). Флексія *-ere* вже в часи Цицерона вважалась застарілою і стала ознакою високого стилю і поезії зокрема. Так, домінуюче вживання закінчення *-ere* замість *-erunt* фіксується у творах Лукреція, а Вергілій використовує флексію *-ere* навіть у метрично не зумовлених позиціях [12, с. 44].

Дотримання канонів античної поетичної традиції, метрична зручність і авторитет *auctores probati* дозволили автору новолатинської поеми використовувати таку архаїчно і стилістично марковану дублетну флексію як основну. Наприклад: *cessere* (III.218); *dixere* (I.102); *duxere* (I.273); *dedere* (III.442); *fuere* (III.64); *tulere* (III.41); *donavere* (I.362) тощо.

Фіксується і факт використання таких дублетних флексій від одного дієслова або від різних дієслів але в одному рядку, наприклад: *posuere* (I.90) і *posuerunt* (III.387) та *cecidere* і *necaverunt* (II.229). Такі приклади красномовно свідчать про домінуючу роль метрики у вживанні дублетних флексій.

Відзначимо, що у використанні дублетних морфем для третьої особи множини перфекта простежується певна закономірність, зокрема, флексію *-ere* переважно отримують дієслова з перфектом на приголосний або *-i*, в той час як від дієслів з перфектом на *-v-* частіше використовуються стягнені дублетні форми.

Проаналізовані явища на ґрунті граматичного варіювання дозволяють відзначити звичне з погляду норм латинської епіки, флективне варіювання, яке є притаманним морфологічному рівню класичної латинської мови. У парадигмі іменників та дієслів засвідчується граматичне варіювання деяких родових та особових флексій, що було характерним для класичної латини поетичного регістру. Такі морфологічні форми не несуть додаткової інформації, вони є суто метричними дублетами і можуть взаємозамінюватись у релевантній метричній позиції. Причинами такого варіювання є збереження архаїчних форм як стилістичних маркерів унаслідок їх експресивного вживання у мові латинської епіки. Вживання різночасових варіантів у більшості випадків зумовлене метричною структурою слова. Ймовірно, що в мові латинської поезії такі варіанти, спочатку введені поетами з суто метричних міркувань, пізніше ставали не лише метрично- а й стилістично маркованими.

Попри те, що граматичні явища, зумовлені поетичним дискурсом, у більшості граматик

латинської мови зараховуються, як правило, до граматично неправильних, або до певної міри периферійних, за результатами аналізу мови новолатинської поеми підтверджується існування як в класичній, так і ранньомодерній латинській мові, прямої відповідності між набором мовних форм і поетичним регістром. Пріоритет належить зручності словоформи для певного поетичного розміру, тобто її формальним характеристикам, із використанням усього спектру морфологічних можливостей, які фіксувались ще в класичний період і без помітної модифікації граматичного фонду класичної латинської мови.

З огляду на особливий статус морфології, норми якої, будучи обов'язковими для усіх членів колективу, зазнавали порушень значно рідше (порівняно з великою варіантністю фонетики, лексики тощо), можна зробити висновок, що використання різночасових морфологічних форм в мові новолатинської

поеми було пов'язане з їх поетичною функцією в мові, яка упродовж віків поступово виробляла певні стилістичні норми у їх вживанні. Для новолатинського поетичного тексту характерне явище варіантності, тобто відбору із багатьох синхронних варіантів найбільш ефективних, економічних і зручних з погляду епічної версифікаційної техніки. Характер вживання архаїзмів у тексті новолатинської поеми – типовий для ранньомодерного періоду і є репрезентативним для мовної практики того часу.

Наведені результати і висновки можуть слугувати основою для проведення нових досліджень із проблематики функціонування латинської мови на теренах України та загалом східної Європи кінця XVI – початку XVII століття, зокрема допоможуть визначити характер взаємодії античної та ранньомодерної латинськомовних традицій і виробити сучасну концепцію розвитку ранньомодерної латини як синтетичного явища.

Література

1. Дерюгин А. А. Из наблюдений над лексикой латинского поэтического языка. Язык и общество. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1967. С. 244–251.
2. Кошій О. Українська неолатиністика: досягнення і перспективи. The Sixth International Congress of Belarusian Studies. Working Papers. Vol. 6 (2017). Kaunas: Vytautas Magnus University Press, 2017. P. 134–138. URL: http://palityka.org/wp-content/uploads/2017/09/07-04_Koschii.pdf.
3. Малинаускене Н. К. Введение в историю латинского языка: Классический период : курс лекций. Материалы для практических занятий. Москва : Греко-латинский кабинет Ю. Шичалина, 2006. 272 с.
4. Миронова В. М., Гриценко С. П., Корольова Н. В., Косіцька О. М., Кошій О. М., Щербина Р. А. Латинська мова в Україні XV – початку XVIII століття : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. 591 с.
5. Риффатер М. Критерии стилистического анализа. Новое в зарубежной лингвистике : Вып. IX : Лингвостилистика. Москва : Прогресс, 1980. С. 69–97.
6. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. 2-ге вид. Київ : АТ «ОКО», 1996. 392 с.
7. Смышляева В. П. Языковые уровни римского гексаметрического жанра. Древние языки в системе университетского образования. Исследование и преподавание. Москва : Издательство Московского ун-та, 2001. С. 283–289.
8. Тронский И. М. Очерки из истории латинского языка. Москва-Ленинград : Изд-во АН СССР, 1953. 270 с.
9. Чернюх Б. В. Исторична граматики латинської мови: підручник. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2008. 290 с.
10. Эрну А. Историческая морфология латинского языка: учебное пособие. Изд. 2-е, испр. Москва : Изд-во Едиториал УРСС, 2004. 312 с.
11. Яковенко Н. Що за війну описує Шимон Пекалід у поемі «De bello Ostrogiano». Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XIV–XVII ст. Київ: Критика, 2002. С. 157–188.
12. Aspects of the Language of Latin Poetry. / Ed. Mayer, R., & Adams, J. N. Oxford : Oxford University Press, 1999. 447 p.
13. Companion to the History of the Neo-Latin Studies in Hungary. / Ed. I. Bartók. Budapest : Universitas Publishing House, 2005. 138 p.
14. De bello Ostrogiano ad Piantcos cum Nisoviis libri quattuor, a Simone Pecalidis Artium Baccalaureo conscripti. Cracoviae, In officina Andreae Petricovii, AD 1600.
15. Latin in the Multilingual Space of Ukraine in the 15th – 18th Centuries : Monograph / V. Myronova, S. Hrycenko, N. Korol'ova, O. Kosićka, O. Koščij, M. Lastovec', R. Ščerbyna. Brno : Galium, 2019. 126 p.
16. Nechutová J. Středověká latina. Praha : Koniasch Latin Press, 2002. 162 s.
17. Stotz P. Handbuch zur lateinischen Sprache des Mittelalters. 5 Bde. 3 Bd : Lautlehre. München : Beck, 1996. 723 s.
18. Weysenhoff-Brożkowska K. Studia nad łaciną średniowieczną w Polsce. Zesz. 10–12. Warszawa : OBTA, 1998. 224 s.

References

1. Deryugin, A. A. (1967). Iz nablyudeny nad leksikoy latinskogo poeticheskogo yazyka [On observations of the vocabulary of the Latin poetic language]. *Yazyk i obshchestvo* [Language and society]. Saratov: Saratov University Publ., pp. 244–251. [in Russian]
2. Koshchii, O. (2017). Ukrainskaya neolatinistika: dostizheniya i perspektivy [Neo-Latin studies in Ukraine: achievements and prospects]. *The Sixth International Congress of Belarusian Studies. Working Papers. Vol. 6* (2017). Kaunas: Vytautas Magnus University Press, pp. 134–138. URL: http://palityka.org/wp-content/uploads/2017/09/07-04_Koschii.pdf [in Russian]
3. Malinauskene, N. K. (2006). Vvedenie v istoriyu latinskogo yazyka: Klassicheskiy period [Introduction to the history of the Latin language: Classical period]. Moscow: Greko-latinskiy kabinet Yu. Shichalina. [in Russian]
4. Myronova, V. M., Hrytsenko, S. P., Korolova, N. V., Kositska, O. M., Koshchii, O. M., Shcherbyna, R. A. (2014). *Latynska mova v Ukraini XV – pochatku XVIII stolittia* [Latin in Ukraine XV – the beginning of the XVIII century]. Kyiv: Kyiv University Publ. [in Ukrainian]
5. Riffaterre, M. (1980). Kriterii stilisticheskogo analiza [Criteria for stylistic analysis]. *Novoe v zarubezhnoy lingvistike* [New in Foreign Linguistics]. Issue IX: Lingvostilistika [Linguistic stylistics]. Moscow: Progress, pp. 69–97. [in Russian]
6. Semchynskiy, S. V. (1996). *Zahalne movoznavstvo* [General Linguistics]. 2d ed. Kyiv: AT «OKO». [in Ukrainian]
7. Smyshlyaeva, V. P. (2001). Yazykovye urovni rimskogo geksametricheskogo zhanra [Language levels of the Roman hexametric genre]. *Drevnie yazyki v sisteme universitetskogo obrazovaniya. Issledovanie i prepodavanie* [Ancient languages in the system of university education. Research and teaching]. Moscow: Moscow University Publ., pp. 283–289. [in Russian]
8. Tronskiy, I. M. (1953). *Ocherki iz istorii latinskogo yazyka* [Essays from the history of the Latin language]. Moscow-Leningrad: AN SSSR Publ. [in Russian]
9. Cherniukh, B. V. (2008). *Istorychna hramatyka latynskoi movy* [Historical grammar of the Latin language]. Lviv: Lviv University Publ. [in Ukrainian]
10. Ernout, A. (2004). *Istoricheskaya morfologiya latinskogo yazyka* [Historical morphology of the Latin language]. 2d ed. Moscow: Editorial URSS Publ. [in Russian]
11. Yakovenko, N. (2002). Shcho za viinu opysuie Shymon Pekalid u poemi «De bello Ostrogiano» [What a war describes Simon Pekalid in the poem De bello Ostrogiano]. *Paralelnyi svit. Doslidzhennia z istorii uiavlen ta idei v Ukraini XIV–XVII st.* [The parallel World. Research on the History of Conceptions and Ideas in Ukraine XIV – XVII centuries]. / N. Yakovenko. Kyiv: Krytyka. pp. 157–188. [in Ukrainian]
12. Mayer, R., & Adams, J. N. (1999). *Aspects of the language of Latin poetry*. Oxford: Oxford University Press.
13. Bartók I. (2005). *Companion to the history of the neo-latin studies in Hungary*. Budapest: Universitas Publ. House.
14. Pękala Sz. (1600). *De bello Ostrogiano ad Piantcos cum Nisoviis: libri quattvor*. Cracoviae: In Officina Andreae Petricouij.
15. Myronova, V., Hrytsenko, S., Korolova, N., Kosicka, O., Koščij, O., Lastovec, M., & Ščerbyna, R. (2019). *Latin in the multilingual space of Ukraine in the 15th-18th centuries: monograph*. Brno: Galium.
16. Nechutová J. (2002). *Středověká latina*. Praha: Koniasch Latin Press.
17. Stotz, P. (1996). *Handbuch zur lateinischen Sprache des Mittelalters*. 5 Bde. 3 Bd. München: Beck.
18. Weysenhoff-Brożkova Krystyna. (1998). *Studia nad łaciną średniowieczną w Polsce*. Warszawa: OBTA.

Кошчій Оксана Николаевна, кандидат филологических наук, доцент кафедры общего языкознания, классической филологии и неоллинистики, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (ул. Владимирская, 64/13, Киев, 01601, Украина); e-mail: oksanakoshchii@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-7764-6684>

Koshchii Oksana, PhD in Philology, Associate Professor of the Department of General Linguistics, Classical Philology and Neollinistics, Taras Shevchenko National University of Kyiv (64/13, Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine); e-mail: oksanakoshchii@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-7764-6684>